

Mr Ivan D. Radojković,

direktor Regiona Jug „Dunav društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondom“

ZNAČAJ I IZGLEDI DOBROVOLJNIH PENZIJSKIH FONDOVA U SRBIJI

Polazeći od dugogodišnje krize funkcionisanja penzijskog sistema u Srbiji i potrebe da se on ozbiljno reformiše i dovede u red, autor rada daje predlog za njegove izmene i posebnu pažnju posvećuje trećem stubu – dobrovoljnom penzijskom osiguranju.

Ključne reči: *penzijski sistem, dobrovoljno penzijsko osiguranje, penzijski fondovi, tržište kapitala.*

Uvod

Državno penzijsko i zdravstveno osiguranje već duže vreme u ozbiljnoj je krizi. Polazeći od brojnih problema s kojima se suočava penzijski sistem u Srbiji, ovaj rad ima za cilj da razmotri zakonske, ekonomske i finansijske osnove za njegovu reformu, razvoj i rast.

Usled dugogodišnjeg privrednog pada, nezaposlenost u zemlji raste, dok se sredstva za državni penzijski fond smanjuju. Državnih penzionera, međutim, sve je više: u poslednjih 15 godina taj broj raste po stopi od 1,5 odsto godišnje. Naime, aprila 2012. imali smo 1.689.160 isplaćenih penzija, pa je sistem državnog penzijskog osiguranja postao ekonomski neracionalan i socijalno nepravedan. Neracionalnost i neodrživost funkcionisanja državnog penzijskog osiguranja može se ilustrovati sledećim podatkom: oko 50 procenata sredstava obezbeđuje država, što znači da sredstva za isplatu jedne penzije izdvaja jedan zaposleni. Smatra se da za dugoročno funkcionisanje ovoga fonda odnos zaposlenih i penzionera treba da bude četiri

prema jedan u korist zaposlenih. Zbog svega ovoga, državno penzijsko osiguranje nije dovoljno da penzionerima obezbedi pristojan život u starosti.

Pored unutrašnjih problema u funkcionisanju penzijskog sistema, tu su i izričiti zahtevi MMF-a i Svetske banke da se prilikom trošenja sredstava iz budžeta obezbedi striktna štednja u oblasti javne potrošnje, kao i smanjenje sredstava koja se iz budžeta izdvajaju za finansiranje državnog penzijskog fonda. Sve su to razlozi da Srbija započne stvarnu reformu penzijskog sistema, dakle ne samo na rečima, već i na delu.

Strateški cilj u ovoj oblasti jeste uvođenje zdravog penzijskog sistema sa više stubova, koji će u opštem ekonomskom smislu i na polju ekonomskog razvoja biti dugoročan, kao i u životu sadašnjih i budućih penzionera.

Donošenjem Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, usvojenim septembra 2005. godine – čija je primena počela 1. aprila 2006. godine, dok je njegova prva dopuna i izmena izvršena 17. maja 2011. godine – dati su pravni okviru za reformu penzijskog sistema u Srbiji. Ovim se zakonom uvodi dobrovoljno penzijsko osiguranje (treći stub PO).

Karakteristika i značaj dobrovoljnih penzijskih fondova

Kako je rečeno, dugoročni cilj reforme penzijskog sistema jeste da postane stabilan i održiv, te da bude u funkciji ekonomskog razvoja. Da bi se to dogodilo, treba reformisati prvi stub penzijskog osiguranja, uvesti drugi stub (obavezno privatno penzijsko osiguranje) i raditi na daljem razvoju trećeg stuba PO.

Predmet daljeg interesovanja ovoga rada jesu dobrovoljni penzijski fondovi.

Treći stub osiguranja čini dobrovoljno penzijsko osiguranje. Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima postavio je okvire za uvođenje i funkcionisanje trećeg stuba. Privatne penzije potpuno su nezavisne od uplata u obavezno penzijsko osiguranje i zasnivaju se na principu ličnih računa.

Sredstva privatnog penzijskog fonda investiraju se u finansijske instrumente koji obezbeđuju optimizaciju portfelja, to jest najbolji odnos između rizika ulaganja i stope ostvarene dobiti. Sredstva dobrovoljnog penzijskog fonda investiraju se u skladu sa sledećim načelima:

- načelo sigurnosti, koje se ostvaruje investiranjem u hartije od vrednosti izdavaoca sa visokim rejtingom
- načelo diverzifikacije portfelja, koje se ostvaruje ulaganjem u različite finansijske instrumente (državne obveznice, korporativne obveznice, trezorske zapise); primenom različitih kvantitativnih metoda vrši se i horizontalna

Značaj i izgledi dobrovoljnih penzijskih fondova u Srbiji

diverzifikacija, to jest odabir konkretnih hartija od vrednosti u okviru različitih vrsta instrumenata u ponudi; najznačajniji emitenti finansijskih instrumenata jesu država, poslovne banke, preduzeća, lokalna samouprava

– načelo održanja likvidnosti, koje se postiže ulaganjem u hartije od vrednosti takve da se brzo mogu prodati i kupiti po stabilnoj ceni; cilj fonda jeste da u portfelju bude dovoljan procenat likvidnih finansijskih instrumenata kako bi fond u svakom trenutku mogao da ispuni obaveze.

Investiciona politika dobrovoljnog penzijskog fonda, pored navedenih investicionih načela, zasniva se i na investicionim ograničenjima utvrđenim Zakonom o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, te Odlukom Narodne banke Srbije o maksimalnim visinama ulaganja imovine, kao i uslovima i načinu ulaganja te imovine u inostranstvu.

U skladu s tim, imovina Fonda može se ulagati u zemlji i u inostranstvu:

a) Ulaganja u zemlji

Vrsta investicije		Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)	Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)
		do 30. 9. 2011.	od 1. 10. 2011.
1.	Dužničke hartije od vrednosti koje izdaju Narodna banka Srbije i Republika Srbija, kao i dužničke hartije od vrednosti koje izdaju pravna lica uz garanciju Republike Srbije	Bez ograničenja	
2.	Dužničke hartije od vrednosti koje izdaju autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave u Republici Srbiji	do 20 %	do 50 % imovine, odnosno do 10 % u HoV jednog emitenta
3.	Dužničke hartije od vrednosti pravnih lica sa sedištem u Republici Srbiji	do 20 %	
4.	Hipotekarne obveznice koje se izdaju na teritoriji Republike Srbije	do 30 %	
5.	Kratkoročne dužničke hartije od vrednosti koje izdaju ili garantuju banke sa sedištem u Republici u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata		
6.	Depozitne potvrde koje izdaju banke sa sedištem u Republici Srbiji	do 20 %	do 10 %

Vrsta investicije		Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)	Maksimalna visina ulaganja (% od vrednosti imovine)
		do 30. 9. 2011.	od 1. 10. 2011.
7.	Akcije pravnih lica sa sedištem u Republici Srbiji koje su listirane na <i>prime marketu</i> Beogradske berze	do 40 %	do 40 %
8.	Akcije pravnih lica sa sedištem u Republici Srbiji koje nisu listirane na <i>prime marketu</i> Beogradske berze	do 10 %	
9.	Akcije domaćih (tačke 7. i 8.) i stranih pravnih lica	do 60 %	
10.	Nepokretnosti na teritoriji Republike Srbije	Ukupno do 5 % (do 2 % u jednu)	
11.	Novčani depoziti u bankama sa sedištem u Republici Srbiji	ukupno do 35 %, do 5 % u pojedinačnu banku	
12.	Investicione jedinice otvorenih investicionih fondova kojima upravljaju društva za upravljanje sa sedištem u Republici Srbiji	do 5 %	

b) Ulaganja u inostranstvu

Vrsta investicije		Maksimalna visina ulaganja
1.	Dužničke hartije od vrednosti koje izdaju strane države i međunarodne finansijske institucije	do 10 %
2.	Dužničke hartije od vrednosti pravnih lica sa sedištem u državama članicama Evropske unije, odnosno u zemljama članicama Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD)	
3.	Akcije stranih pravnih lica koje su listirane i kojima se trguje na berzanskim tržištima država članica EU, odnosno OECD	
4.	Depozitne potvrde koje izdaju banke sa sedištem u državama članicama Evropske unije, odnosno OECD, u skladu sa članom 31. stav 1. tačka 10. Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima	
5.	Investicione jedinice otvorenih investicionih fondova kojima upravljaju društva za upravljanje sa sedištem u državama članicama EU i OECD.	do 5 %

Značaj i izgledi dobrovoljnih penzijskih fondova u Srbiji

Maksimalnu visinu, uslove i način ulaganja imovine dobrovoljnog penzijskog fonda određuje Narodna banka Srbije.

Članovi Fonda sami biraju Fond u koji će uplaćivati novac, način i visinu uplate, kao i način isplate penzije. Time sebi obezbeđuju dodatne izvore prihoda u starosti uz državne penzije, ili kao jedini prihod u starosti.

Treba reći da je za uspešno funkcionisanje trećeg stuba penzijskog sistema, pored dobrih i preciznih zakonskih okvira, potrebno da država započne edukativnu kampanju stanovništva kojom će se objasniti značaj ove vrste osiguranja i podstaći stanovništvo da štedi za starost, da država proširi poreske olakšice za ovaj oblik osiguranja-štednje. U Srbiji je, nažalost, preovladao stav da treći penzijski stub predstavlja dobrovoljnu kapitalizovanu štednju, te da ga, shodno tome, ne treba oslobađati od poreza, koji u ovom trenutku iznosi 15 odsto na kapitalnu dobit. Smatram da je dobro i potrebno da država oslobađanjem od poreza podstakne penzijske fondove i brži razvoj trećeg penzijskog stuba, te da se i dinarska štednja u bankama oslobodi od plaćanja poreza na kapitalnu dobit.

U Srbiji trenutno posluje šest društava za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, a imamo i devet dobrovoljnih penzijskih fondova.

Dobrovoljni penzijski fondovi u Srbiji

	Broj članova po fondovima	NETO imovina u milionima RSD	Prinos u 2011. godini
Ukupno na nivou delatnosti	175.849	13.663,8	5,80 %
Delta Generali Basic	42.186	3.455,2	5,19 %
Delta Generali Indeks	3.336	182,4	4,17 %
Raiffaisen Future	17.856	1.542,9	7,42 %
DDOR Garant	58.952	2.540,4	2,34 %
DDOR Garant Dinar	22	1,9	
DUNAV	84.292	5.644,3	7,40 %
Triglav penzija	1.776	73,8	4,09 %
SoGe Štednja	6.624	124,8	7,41 %
SoGe Ekvilibrio	5.827	98,1	6,45 %

Izvori: Statistički aneks NBS za april 2012, kao i zvanična internet stranica NBS www.nbs.rs

Iz naziva dobrovoljni penzijski fond može se zaključiti da je njegovo osnovno načelo dobrovoljnost, što predstavlja rešenje da se na jednostavan način svakom čoveku pruži mogućnost da obezbedi jedini ili dodatni penzijski prihod u starosti. U tom pogledu, iznos buduće penzije zavisi od redovnosti i iznosa uplaćenih doprinosa.

Simulirani primer:

PERIOD UPLATE (GODINE)	MESEČNI PENZIJSKI DOPRINOS u RSD	AKUMULIRANA SUMA u RSD	PROSEČNA MESEČNA PROGRAMIRANA ISPLATA u RSD		
			5 godina	10 godina	15 godina
10 god.	1.000	176.207	3.550	2.111	1.655
	2.000	352.415	7.099	4.224	3.311
	3.000	528.622	10.648	6.336	4.967
	4.000	704.829	14.200	8.450	6.622
20 god.	1.000	556.625	11.212	6.671	5.230
	2.000	1.113.251	22.424	13.343	10.460
	3.000	1.669.877	33.636	20.015	15.690
	4.000	2.226.502	44.848	26.868	20.290
30 god.	1.000	1.377.920	27.755	16.515	12.947
	2.000	2.755.840	55.511	33.031	25.895
	3.000	4.133.760	83.267	49.546	38.841
	4.000	5.511.680	111.022	66.061	51.788

Napomena: Dati prinosi i iznosi nisu garancija budućih rezultata. Godišnja stopa prinosa uzeta za obračun simulacije jeste osam odsto. U tabeli su obračunate i sve naknade koje „Dunav DPF“ naplaćuje. Godišnja stopa prinosa varira u zavisnosti od ulaganja „Dunav DPF“ u hartije od vrednosti, kao i od kretanja na tržištu kapitala.

Zaključak

Funkcionisanje penzijskog sistema u Srbiji u ozbiljnoj je krizi. Koncept tekućeg finansiranja penzija, uz izrazito nepovoljan odnos broja zaposlenih i penzionera, i uz izraženu nezaposlenost i nepovoljne uslove poslovanja, predstavlja veliko finansijsko

opterećenje zaposlenih. Savremeni sistemi penzijskog osiguranja funkcionišu kao troslojni, ali je kod nas uvođenje drugog stuba ostavljeno za „bolje dane“.

Treći stub penzijskog sistema, dakle, zasniva se na dobrovoljnosti. Tako se funkcionisanje penzijskog sistema odvija u tri međusobno povezana procesa: uplate u dobrovoljni penzijski fond, investiranje slobodnih sredstava, te naposljetku programirane isplate – penzije. Stabilnost priliva u dobrovoljne penzijske fondove i predvidljivost isplata omogućavaju da se formira kvalitetan investicioni portfelj i ostvari dugoročan prinos od investicija.

Ključ uspeha srpskih dobrovoljnih penzijskih fondova jeste u izgradnji poverenja građana u ovaj način štednje.

Summary

Significance and Prospects of Voluntary Pension Funds in Serbia

Ivan Radojković, M.Sc.

Serbian pension system is facing a serious crisis. The concept of current pension funding, along with the extremely unfavourable ratio between the number of employed and the number of pensioners, significant unemployment and adverse business conditions pose a great financial burden on the employed population. Modern pension insurance systems are three-pillar systems, however the introduction of the second pillar in our country shall wait for better days.

The third pillar of the pension system is based on voluntariness. Thus, the pension system functions in three interrelated processes: payments to voluntary pension funds, investment of unemployed assets, and finally scheduled payments - pensions. Stability of voluntary pension funds inflow and payment predictability ensure building of a quality investment portfolio and realisation of a long-term return on investment.

Enhancing trust of citizens in this saving method is a key to success of Serbian voluntary pension funds.

Translated by: Maja Marković